

รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างสร้างสรรค์ของชุมชนบ้านหนองวิล จังหวัดอุบลราชธานี*

CREATIVE COMMUNITY-BASED TOURISM MANAGEMENT MODEL OF BAN NONG WILAI COMMUNITY, UBON RATCHATHANI PROVINCE

ปวีรรัต สมนึก

Pariwat Somnuek

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี อุบลราชธานี ประเทศไทย

Faculty of Liberal Arts, Ubon Ratchathani University, Ubon Ratchathani, Thailand

Corresponding author E-mail: pariwat.s@ubu.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ประเมินศักยภาพทางการท่องเที่ยวของชุมชน 2) พัฒนาระบบการสร้างองค์ความรู้ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างสร้างสรรค์ให้กับชุมชน และ 3) เสนอรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างสร้างสรรค์ที่เหมาะสมให้กับชุมชน เป็นการศึกษาแบบผสานวิธี กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ที่เคยเดินทางมาเที่ยวชุมชน จำนวน 400 คน สุ่มแบบสะดวก เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 30 คน เป็นคณะกรรมการชุมชน ตัวแทนกลุ่มโฮมสเตย์ และตัวแทนเทศบาลตำบลเขมรฐ ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์เชิงลึก และใช้เทคนิคการประชุมกลุ่มย่อย และวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1) ศักยภาพทางการท่องเที่ยวของชุมชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ยกเว้น ด้านองค์กรชุมชนและการมีส่วนร่วมของชุมชน มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวของชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง 2) การพัฒนาระบบการสร้างองค์ความรู้ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างสร้างสรรค์ให้กับชุมชน ใช้กระบวนการอย่างมีส่วนร่วมกับตัวแทนของชุมชนโดยมีคณะผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการรูปแบบเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ให้ข้อเสนอแนะทางปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ การศึกษาดูงาน ณ ชุมชนต้นแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ทดลองจัดทำรูปแบบของตนเอง และสรุปทเรียน และรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างสร้างสรรค์ที่เหมาะสมกับชุมชน คือ รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอาหารที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น ในเรื่องของวัสดุที่นำมาปรุง และเทคนิควิธีการปรุงอาหาร ซึ่งในปัจจุบันชุมชนมีการประยุกต์ให้เข้ากับค่านิยมของนักท่องเที่ยว ได้จัดรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอาหารในทุกเย็นวันเสาร์ในบริเวณถนนคนเดินของชุมชน

คำสำคัญ: รูปแบบการจัดการท่องเที่ยว, การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์, ชุมชนบ้านหนองวิล, จังหวัดอุบลราชธานี

Abstract

The research aimed to 1) Assess the community's tourism potential, 2) Develop a process for building knowledge in creative community tourism management for the community, and 3) Propose an appropriate creative community tourism management model for the community.

*Received April 6, 2025; Revised April 26, 2025; Accepted April 30, 2025

This research was a mixed-methods study. The sample consisted of 400 people who had visited the community, selected by convenience sampling. Data were collected using a questionnaire and analyzed using percentages, means, and standard deviations. Thirty key informants were the community committee, homestay group representatives, and representatives of Khemmarat Subdistrict Municipality, using purposive sampling. Data were collected using in-depth interviews and focus group discussion techniques, and descriptive content analysis. The research results revealed that 1) The overall community's tourism potential was at a high level, except for community organization and community participation, which had a moderate tourism potential. 2) The development of a process for building knowledge in creative community tourism management for the community used a participatory process with community representatives, with experts in creative economy model management providing advice on effective practices, as well as organizing workshops, study visits at model communities for creative economy tourism management, experimenting with their own models, and summarizing lessons learned. And the creative community tourism management model that is appropriate for the community is the food cultural tourism model that is unique to the locality in terms of the ingredients used for cooking and cooking techniques. Currently, the community has adapted it to suit the popularity of tourists by organizing a food tourism model every Saturday evening in the community walking street area.

Keywords: Tourism Management Model, Creative Tourism, Nong Wilai Community, Ubon Ratchathani Province

บทนำ

การท่องเที่ยวในประเทศไทยมีความสมบูรณ์ของทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งทรัพยากรทางธรรมชาติและทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย ซึ่งทำให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวสามารถมีความสำคัญโดยตรงต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ อันส่งผลให้ความเป็นอยู่ของประชาชนในประเทศดีขึ้น การเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว แม้ว่าจะก่อให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจ มีการจ้างงานเพิ่มขึ้น มีการลงทุนและสร้างรายได้เข้าประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566 - 2570) ซึ่งจะให้ความสำคัญกับการเตรียมความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงและความเสี่ยงทุกรูปแบบและพร้อมที่จะเติบโตอย่างยั่งยืน ประกอบกับการสร้างความเข้มแข็งจากภายใน มุ่งส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในประเทศ (คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, 2566) การท่องเที่ยวโดยชุมชนมีพื้นฐานจากแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่มีพัฒนาการมาสู่การกำหนดแนวทางการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ซึ่งปัจจุบันการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นรูปแบบหนึ่งที่มีความเป็นรูปธรรมและได้รับการยอมรับจากสังคมวงกว้างว่า เป็นเครื่องมือหนึ่งที่น่าไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานของเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตาม ในยุคที่มีการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างแพร่หลายนั้น จำเป็นต้องอาศัยองค์ความรู้เป็นเข็มทิศในการพัฒนาเพื่อให้บรรลุผลสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน (วรวงศ์ ผูกู, 2562)

จังหวัดอุบลราชธานีเป็นหนึ่งในจังหวัดท่องเที่ยวเมืองรองที่มีความสะดวกในการเดินทางเข้าถึง และเป็นจังหวัดที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม งานประเพณี วิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น และธรรมชาติ ที่ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยว อาทิเช่น

งานประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษาประจำปีของจังหวัดอุบลราชธานี แหล่งท่องเที่ยวสามพันโบก วัดสิรินธรวรารามภูพร้าว และผลิตภัณฑ์ผ้ากบับ และหมุยอุบลฯ เป็นต้น ทำให้เป็นจังหวัดเมืองรองที่ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ จังหวัดอุบลราชธานียังมีชุมชนท่องเที่ยวที่มีการดำเนินการด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นจำนวนมาก (กุลวดี ละม้ายจัน และคณะ, 2564) นอกจากนี้ ยังมีอีกหลายชุมชนที่มีความเป็นเอกลักษณ์ของวิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาที่มีการสืบทอดต่อกันมาจากบรรพบุรุษ และตั้งอยู่ในพื้นที่อำเภอเขมราฐ ซึ่งเป็นอำเภอที่มีอาณาเขตติดต่อกับแขวงสาละวัน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนาน และมีสถาปัตยกรรมของชุมชนที่สวยงาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งบ้านเรือนที่สร้างด้วยไม้เก่าแก่ หายาก มีความโดดเด่นและงดงามในด้านวัฒนธรรม (ศรีศักดิ์ พิกุลแก้ว, 2556) ได้แก่ ชุมชนบ้านหนองวิไลที่มีลักษณะของหมู่บ้านที่ประกอบด้วยทิวทาง กายภาพ ทิวทางสังคมและวัฒนธรรมเข้าไปด้วย ได้แก่ ฐานชุมชนการเรียนรู้การจัดการขยะเหลือศูนย์ (Zero Waste) สภาพสังคมเป็นสังคมกึ่งเมือง ฐานะทางเศรษฐกิจอยู่ในเกณฑ์ปานกลางถึงต่ำ ประชากรส่วนใหญ่มีเชื้อสายไทย นับถือศาสนาพุทธ และมีประเพณีวัฒนธรรมพื้นบ้าน ซึ่งยังคงปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา ภายในชุมชนมีที่พักนักท่องเที่ยว และโฮมสเตย์ไว้บริการแก่นักท่องเที่ยว นอกจากนี้ชุมชนบ้านหนองวิไล จะเป็นชุมชนที่มีความได้เปรียบทางด้านพื้นที่ และวัฒนธรรมแล้ว ทางชุมชนยังได้รับรางวัลถ้วยพระราชทานฯ ประเภทชุมชนปลอดขยะ ชุมชนขนาดกลาง ประจำปี พ.ศ. 2561 อีกด้วย ซึ่งนับว่าเป็นชุมชนปลอดขยะต้นแบบของจังหวัดอุบลราชธานี โดยมีการบริหารจัดการขยะมูลฝอยได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตั้งแต่การลดปริมาณขยะมูลฝอย การคัดแยกขยะในครัวเรือน และการนำขยะกลับมาใช้ประโยชน์ และการมีส่วนร่วมของทุกคนในชุมชน จนทำให้ชุมชนได้รับความสนใจจากองค์กรต่าง ๆ เข้ามาศึกษาดูงานด้านบริหารจัดการขยะมูลฝอยอย่างสม่ำเสมอ (ศันัญชล สุ่มสมบูรณ์, 2562)

อย่างไรก็ตาม จากการลงพื้นที่สำรวจชุมชนของผู้วิจัย พบว่า ชุมชนบ้านหนองวิไลยังขาดองค์ความรู้ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างสร้างสรรค์ เนื่องจากเป็นองค์ความรู้ใหม่ ทำให้คนในชุมชนขาดความรู้ความเข้าใจ ขาดประสบการณ์ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวภายในชุมชน อีกทั้ง ชุมชนยังขาดพื้นที่รองรับและให้บริการ นักท่องเที่ยวด้านการเลือกซื้อสินค้า เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกิดการค้าขายในชุมชน เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรู้ที่จะจัดกิจกรรมการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ส่วนนักท่องเที่ยวในปัจจุบันมีแนวโน้มจะท่องเที่ยวแบบเรียนรู้เป็นกลุ่มขนาดเล็กมากขึ้นในปัจจุบัน ซึ่งเป็นการเรียนรู้แบบกิจกรรม การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยที่ผ่านมาชุมชนยังไม่ได้มีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีการดำเนินการ โดยองค์กรชุมชนเอง

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงสนใจในการทำวิจัย เรื่อง รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างสร้างสรรค์ของชุมชนบ้านหนองวิไล จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อศึกษาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของชุมชน พัฒนาระบบการสร้างองค์ความรู้ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างสร้างสรรค์ให้กับชุมชนฯ และเสนอรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างสร้างสรรค์ที่เหมาะสมสำหรับชุมชนฯ ซึ่งจะช่วยให้ชุมชนเกิดการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างสร้างสรรค์ที่เหมาะสมและเกิดประโยชน์ต่อชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองวิไล อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อพัฒนาระบบการสร้างองค์ความรู้ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างสร้างสรรค์ให้กับชุมชนบ้านหนองวิไล อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี
3. เพื่อเสนอรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างสร้างสรรค์ที่เหมาะสมสำหรับชุมชนบ้านหนองวิไล อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ระหว่างวิธีวิจัยเชิงปริมาณและวิธีวิจัยเชิง

คุณภาพ เพื่อศึกษาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองวิไลประกอบด้วย ทรัพยากรการท่องเที่ยว องค์การชุมชนและการมีส่วนร่วม การบริหารจัดการ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พัฒนาระบบการสร้างองค์ความรู้ ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างสร้างสรรค์ให้กับชุมชนฯ ประกอบด้วย การอบรมเชิงปฏิบัติการ การศึกษาดูงาน การทดลอง และการสรุปบทเรียน และนำเสนอรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างสร้างสรรค์ที่เหมาะสม สำหรับชุมชนบ้านหนองวิไล จังหวัดอุบลราชธานี

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร ได้แก่ ผู้ที่เคยเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว ในชุมชนบ้านหนองวิไล อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี ในทุกวันเสาร์ของแต่ละเดือน ช่วงเดือนมกราคม - ธันวาคม ปี พ.ศ. 2567 จำนวน 105,232 คน (สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดอุบลราชธานี, 2567) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ที่เคยเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวที่ชุมชนบ้านหนองวิไล จังหวัดอุบลราชธานี โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบสะดวก (Best, J., 2016) และกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของ (Yamane, T., 1976) โดยใช้ระดับความเชื่อมั่น ที่ 95 รวมทั้งสิ้น 400 คน ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างสร้างสรรค์ โดยการกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 30 คน ซึ่งมีเกณฑ์ การคัดเลือกแบบเจาะจง ได้แก่ 1) ตัวแทนกรรมการหมู่บ้านที่เป็นผู้นำชุมชนบ้านหนองวิไล ที่มีหน้าที่ในการบริหารจัดการของชุมชนให้เกิดประสิทธิภาพ จำนวน 10 คน 2) ตัวแทนกลุ่มบ้านพักโฮมสเตย์และบ้านพักโฮมลอร์ดของ ชุมชนบ้านหนองวิไล ที่มีหน้าที่ในการให้บริการที่พักและอาหาร เครื่องดื่มให้กับคณะผู้มาเยือนชุมชน จำนวน 10 คน และ 3) ตัวแทนเทศบาลตำบลเขมราฐ ที่เป็นหน่วยงานภาครัฐที่ทำหน้าที่ในการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวของ ชุมชนให้มีประสิทธิภาพ จำนวน 10 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และแบบบันทึกการประชุม กลุ่มย่อย การวิจัยเชิงปริมาณ โดยการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของข้อคำถามในแบบสอบถามด้วยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน หาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ซึ่งค่า IOC ของข้อคำถามทุกข้ออยู่ระหว่าง 0.50 - 1.00 และนำแบบสอบถามที่ได้รับการ เสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุง จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดสอบใช้ (Try Out) กับผู้ที่เคยมาเที่ยวชุมชนที่ ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -coefficient) ของ Cronbach, L. J. ได้ค่า สัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบถามทั้งฉบับซึ่งค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของข้อคำถาม = 0.995 (Cronbach, L. J., 1990)

ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data triangulation) โดยการตรวจสอบ ว่าข้อมูลที่ได้มาจากแหล่งต่าง ๆ นั้นมีความเหมือนกันหรือไม่ ซึ่งถ้าทุกแหล่งข้อมูล พบว่า ได้ข้อค้นพบมา เหมือนกัน แสดงว่า ข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มา มีความถูกต้องและเกิดการอิมิตัวของข้อมูล เช่น การเปรียบเทียบข้อมูลจาก การสังเกตกับการสัมภาษณ์ การตรวจสอบความแน่นอนของข้อมูลในเรื่องเดียวกันแต่ต่างเวลา รวมถึงเปรียบเทียบ ข้อมูลเรื่องเดียวกันที่มาจากผู้ให้ข้อมูลหลายๆคน ที่อยู่ในกลุ่มเดียวกัน เป็นต้น (สุภางค์ จันทวานิช, 2563)

เก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยแบบสอบถาม การสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และใช้เทคนิคการประชุม กลุ่มย่อยด้วยแบบบันทึกข้อมูล การวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามโดยผู้วิจัยขอหนังสือ จากคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี เพื่อเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจากผู้ที่เคยเดินทางมาท่องเที่ยว ชุมชนบ้านหนองวิไล โดยขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล พร้อมรับคืนด้วยตนเองและนำแบบสอบถามที่ ได้รับกลับคืนมาตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ก่อนนำไปประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ส่วนการวิจัย

วิจัยเชิงคุณภาพ ในส่วนของการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ ตรงประเด็นตามกรอบแนวคิดระหว่างผู้วิจัยและผู้ให้ข้อมูลเนื้อหาการสัมภาษณ์เป็นไปด้วยบรรยากาศแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและทำการบันทึกข้อมูลการสัมภาษณ์ด้วยเครื่องบันทึกเสียงเพื่อนำมาอภิปรายผล

สถิติที่ใช้ในการวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนาความ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า ผลการศึกษาศักยภาพทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองวิไล จังหวัดอุบลราชธานี ได้ผลสรุปเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) ข้อมูลทั่วไป สามารถแสดงได้ดังแผนภาพที่ 1 และ 2) ศักยภาพทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองวิไล จังหวัดอุบลราชธานี แสดงได้ดังตารางที่ 1

ภาพที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากภาพที่ 1 แสดงให้เห็นว่า ข้อมูลทั่วไป ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุ 21 - 30 ปี การศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี มีอาชีพ เช่น เป็นแม่บ้าน เกษตรกร สมรสแล้ว

ตารางที่ 1 แสดงศักยภาพทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองวิไล

ด้านที่	ประเด็น	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล		
		$\bar{X}$	S.D.	สรุปผล
1	ทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชน	3.67	.87	มาก
2	องค์กรชุมชนและการมีส่วนร่วม	3.32	.82	ปานกลาง
3	การบริหารจัดการของชุมชน	3.61	.87	มาก
4	การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของชุมชน	4.07	.89	มาก
รวม		3.66	.86	มาก

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า ศักยภาพทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองวิไลโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 3.66) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 3.67) ด้านการบริหารจัดการของชุมชนอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 3.32) ด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของชุมชนอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 4.07) ยกเว้น ด้านองค์กรชุมชนและการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 3.32)

ผลการศึกษาค้นคว้ากระบวนการสร้างองค์ความรู้ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างสร้างสรรค์ให้กับชุมชนบ้านหนองวิล จังหวัดอุบลราชธานี ได้รับการพัฒนาผ่านตัวแทนกลุ่มกรรมการของชุมชน กลุ่มโฮมสเตย์ของชุมชน และกลุ่มหน่วยงานภาครัฐที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้แก่ เทศบาลตำบลเขมราฐ จำนวน 30 คน โดยมีกระบวนการสร้างองค์ความรู้ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างสร้างสรรค์ให้กับชุมชน ซึ่งมีกระบวนการพัฒนาฯ ได้แก่ 1) การอบรมเชิงปฏิบัติการ ประกอบด้วย เนื้อหาของการสืบค้นให้ได้ “เรื่องราว” ของชุมชน การร้อยเรียงให้ได้อรรรถรส และการออกแบบอย่างมีลีลาเหนือชั้นน่าประทับใจ ปรากฏดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 กระบวนการอบรมเชิงปฏิบัติการของชุมชนโดยได้รับความสนับสนุนจาก อพท.

2) การศึกษาดูงาน จากชุมชนต้นแบบด้านเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ใกล้เคียงกัน คือ ชุมชนบ้านชะงอม อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี โดยเรียนรู้การทำกระยาสาทรหมากกระบกของชุมชน และ 3) การทดลองจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชน โดยตัวแทน ได้แก่ กลุ่มบ้านพักโฮมลอร์ดและบ้านพักโฮมสเตย์ของชุมชน ทำหน้าที่ทดลองจัดกิจกรรมของชุมชน ที่ได้ผ่านการระดมความคิดเห็นและสรุปทบทเรียนร่วมกัน ได้แก่ รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอาหารพื้นถิ่นที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะของชุมชน โดยขอความร่วมมือจากคณาจารย์และนักศึกษาสาขาการจัดการการท่องเที่ยวและบริการ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ให้มาเป็นนักท่องเที่ยวทดลองในการเรียนรู้การทำอาหารคาวหวานพื้นถิ่นของชุมชน และในขณะเดียวกันก็ทำหน้าที่เป็นนักท่องเที่ยวในการประเมินรสชาติของอาหารให้กับตัวแทนของชุมชนด้วย ซึ่งสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของตัวแทนนักศึกษาคนหนึ่งซึ่งอธิบายว่า ... “การได้มาเป็นนักท่องเที่ยวทดลอง โดยได้มาทำอาหารพื้นถิ่นที่เป็นแบบเฉพาะของบ้านหนองวิล นับได้ว่าเป็นการเปิดโลกทัศน์ของการเรียนรู้กิจกรรมเชิงสร้างสรรค์เป็นอย่างดี”... (นิติพงศ์ เรืองฐานุศักดิ์, 25267)

ผลนำเสนอรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างสร้างสรรค์ที่เหมาะสมกับชุมชนบ้านหนองวิล จังหวัดอุบลราชธานี ได้แก่ รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอาหารที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น ประกอบด้วยเมนูอาหารคาว ได้แก่ เมนูน้ำพริกปลายอน ต้มยำไก่บ้านใส่ข่าและยอดมะพร้าวอ่อนและเมนูข้าวผัดน้ำผัก ส่วนเมนูอาหารหวาน ได้แก่ พุดดิ้งมะพร้าวอ่อน โดยกลุ่มตัวแทนของชุมชนบ้านหนองวิล ได้ช่วยกันสรุปทบทเรียนผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการ การศึกษาดูงาน จนได้เมนูอาหารคาวหวานที่แสดงถึงความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนบ้านหนองวิล ที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำโขง เหนือสุดของจังหวัดอุบลราชธานีที่มีวิถีชีวิตผูกพันกับสายน้ำและวัฒนธรรมความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย โดยใช้วัสดุที่หาได้ในท้องถิ่นของตนเองทั้งหมด ซึ่งสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของตัวแทนกลุ่มบ้านพักโฮมสเตย์คนที่ 1 ที่อธิบายว่า .... “ชุมชนของเรามีการเรียนรู้มาจากบรรพบุรุษ คือ น้ำผักกาดหิ้น ที่มีเฉพาะที่บ้านหนองวิลนี้เท่านั้น ....” (กรรณิการ์ เชื้อสระคู, 2567) ปรากฏดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 เมนูอาหารเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนบ้านหนองวิไล

ทั้งนี้ ตัวแทนของชุมชนบ้านหนองวิไล ได้จัดรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอาหารในทุกเย็นวันเสาร์ในบริเวณถนนคนเดินของชุมชนจริง โดยมีการประชาสัมพันธ์ให้กับนักท่องเที่ยวได้ทดลองมาประกอบอาหารรับประทานด้วยตนเอง ผ่านการแนะนำและสาธิตจากตัวแทนของชุมชน และจำหน่ายในราคาหัวละ 100 บาท ประกอบด้วยเมนูอาหารคาวหวานที่ชุมชนช่วยกันสร้างสรรค์ขึ้นมา โดยใช้เมนูอาหารเพียง 1 เมนู ในการให้นักท่องเที่ยวทดลองทำ โดยสลับเมนูทุกสัปดาห์ ซึ่งจากการจัดทำกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ของตัวแทนชุมชนเป็นระยะเวลาประมาณ 3 เดือน ผลปรากฏว่า ได้รับการดำเนินงานของตัวแทนชุมชนบ้านหนองวิไล ได้รับการตอบรับจากนักท่องเที่ยวที่เยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนคือ ถนนคนเดินเขมรราชูร์ธานี อำเภอเขมรราชูร์ จังหวัดอุบลราชธานี เป็นอย่างยิ่ง ซึ่งสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของนักท่องเที่ยวคนหนึ่งที่ว่า ... “อาหารที่ทำจากฝีมือของคนในท้องถิ่นที่เป็นแบบฉบับของตนเอง นับว่าเป็นสิ่งที่น่าสนใจ นอกจากนั้น การได้ลงมือทำอาหารด้วยตนเอง นับได้ว่าเป็นสิ่งที่เสริมสร้างประสบการณ์ที่มีค่าด้วย”... (ปณิตา ทงมี, 2567)

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า รูปแบบการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอาหารของชุมชน นับได้ว่าเป็นกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์อย่างหนึ่งส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในการลงมือทำอาหารร่วมกับตัวแทนของชุมชนบ้านหนองวิไล และนักท่องเที่ยวสามารถนำอาหารที่ทำจากฝีมือของตนเองกลับไปรับประทานได้เอง นับเป็นการสร้างประสบการณ์อันทรงคุณค่าให้กับนักท่องเที่ยวด้วย

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

ศักยภาพทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองวิไล ข้อมูลทั่วไป ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุ 21 - 30 ปี การศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี มีอาชีพ เช่น เป็นแม่บ้าน เกษตรกร สมรสแล้ว มีองค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนทั้ง 4 ด้านได้แก่ ทรัพยากรการท่องเที่ยว องค์กรชุมชนและการมีส่วนร่วม การบริหารจัดการ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ยกเว้น ด้านองค์กรชุมชนและการมีส่วนร่วมของชุมชน มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวของชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากว่า ชุมชนบ้านหนองวิไลยังไม่มีตัวแทนของชุมชนที่ทำหน้าที่เรื่อง การจัดทำกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนโดยเฉพาะ มีเพียงแต่คณะกรรมการบริหารหมู่บ้านเท่านั้น ดังนั้น ผลของการประเมินศักยภาพในความคิดเห็นของผู้ที่เคยมาเยือนชุมชนจึงอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านอื่น ๆ ระดับศักยภาพทางการท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พงณา สวนศรี ที่พบว่า ผลของการประเมินศักยภาพในความคิดเห็นทางการท่องเที่ยวของชุมชนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก แต่ศักยภาพด้านองค์กรชุมชนและการมีส่วนร่วมของชุมชนยังอยู่ในระดับปานกลาง ควรที่จะมีการพัฒนาองค์ความรู้กระบวนการจัดการ (พงณา สวนศรี, 2564) และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วารยาภา มิ่งศิริธรรม และรวีวรรณ โปรยรุ่งโรจน์

ที่พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ตามองค์ประกอบหลักของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น ชุมชนได้นำทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่แล้วมาใช้ให้มีประสิทธิภาพ และการสร้างการรับรู้ถึงวิถีชีวิตของคนในชุมชนให้กับนักท่องเที่ยวโดยไม่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตเดิมของคนในชุมชน 2) ในด้านองค์กรชุมชน คนในชุมชนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและร่วมกันบริหารจัดการเพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยว อีกทั้งยังไม่พบปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในด้านนี้แต่อย่างใด 3) ในด้านการจัดการ พบปัจจัยที่เป็นอุปสรรคในช่วงเริ่มการจัดการท่องเที่ยวโดยคนในชุมชนท้องถิ่นไม่ให้ความร่วมมือกับการพัฒนาการท่องเที่ยว และ 4) ด้านการเรียนรู้ พบกิจกรรมที่ชุมชนได้พัฒนาขึ้นจากสิ่งแวดล้อมในชุมชนประกอบกับการให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างแท้จริง (วารยาภา มิ่งศิริธรรม และรวีวรรณ โปรรุ่งโรจน์, 2564) และยังได้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุตถนอม ตันเจริญ ที่พบว่า ศักยภาพด้านองค์กรชุมชนและด้านการจัดการในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนส่งผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนมากที่สุด โดยเฉพาะการที่ชุมชนมีระบบสังคมที่เข้าใจกันชุมชนสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้ และการมีกฎกติกาในการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยวเป็นองค์ประกอบสำคัญของศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมากที่สุด ส่วนการรับรู้และเรียนรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนจากสื่อผ่านพบที่ผู้วิจัยได้จัดทำและเผยแพร่ผ่านกิจกรรมบริการวิชาการ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เรียนรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนในเรื่องการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมทั้งในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือนมากที่สุด กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเห็นว่าในภาพรวมของการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้ยั่งยืน กิจกรรมการท่องเที่ยวมีผลต่อรายได้ของชุมชน สังคม และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนมากที่สุด (สุตถนอม ตันเจริญ, 2561)

การพัฒนากระบวนการสร้างองค์ความรู้เรื่อง การจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้กับชุมชนบ้านหนองวีไล จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อให้สามารถจัดรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างสร้างสรรค์ของตนเอง โดยใช้กระบวนการอย่างมีส่วนร่วมกับตัวแทนของชุมชนโดยมีคณะผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการรูปแบบเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ให้ข้อเสนอแนะแนวทางปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ พบว่า การพัฒนากระบวนการสร้างองค์ความรู้ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างสร้างสรรค์ให้กับชุมชน ด้วยกระบวนการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ กระบวนการศึกษาดูงาน ณ ชุมชนต้นแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และกระบวนการทดลองจัดทำรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของตนเอง ตลอดจนกระบวนการสรุปทบทวนเรียนรู้ได้รูปแบบการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของตนเอง เนื่องจากว่า กระบวนการสร้างองค์ความรู้ให้กับตัวแทนชุมชนให้สามารถมีความเข้มแข็ง และสามารถจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ด้วยตนเองอย่างมีประสิทธิภาพได้ มีความจำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะต้องมีผู้รู้ที่มีความเชี่ยวชาญเป็นผู้จุดประกายความคิดและติดอาวุธทางปัญญาให้กับตัวแทนของชุมชน นอกจากนี้จากผลการวิจัยในประเด็นศักยภาพทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองวีไลอยู่ในระดับปานกลาง โดยชุมชนยังขาดองค์ประกอบหลักที่ทำหน้าที่จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์โดยเฉพาะ ดังนั้น การได้รับการมอบหมายจากคณะกรรมการหมู่บ้านให้กลุ่มบ้านพักโฮมลอร์ดและบ้านพักโฮมสเตย์ของชุมชน ได้ทำหน้าที่นี้ จึงนับว่าเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ เมทินี ทะนงกิจ และคณะ ที่พบว่า การจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แบ่งได้ 4 ลักษณะ คือ 1) การนำทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่และมีเอกลักษณ์เฉพาะมาให้นักท่องเที่ยวเรียนรู้ 2) รูปแบบกิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวพูดคุยแลกเปลี่ยนและลงมือทำด้วยตนเอง 3) บทบาทของผู้จัดการท่องเที่ยวเป็นผู้บอกเล่าเรื่องราวและดำเนินกิจกรรม และ 4) ผลลัพธ์ที่เกิดจากการจัดการท่องเที่ยวเอื้อต่อเจ้าของพื้นที่และผู้มาเยือนกระบวนการทำงานด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นตอนเตรียมการบุคลากรจะต้องชี้แจงรายละเอียดที่สำคัญให้ผู้มาเยือนได้เตรียมตัว มอบหมายงานตามบทบาทหน้าที่ 2) ขั้นตอนจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บุคลากรจะทำหน้าที่ตามข้อตกลง มาตรฐานโฮมสเตย์และหลักการท่องเที่ยว

เชิงสร้างสรรค์ 3) ขั้นการประเมินผลบุคลากรจะให้ผู้มาเยือนประเมินความพึงพอใจและให้ข้อเสนอแนะจากการเข้าร่วมกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการทำงานต่อไป ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จในการทำงานด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ประกอบด้วยปัจจัยหลัก 3 ประการ ได้แก่ 1) การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก 2) การบริหารจัดการภายในองค์กร 3) คุณลักษณะของบุคลากร และปัจจัยร่วม 2 ประการ คือ 1) ความพร้อมด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ 2) ระยะเวลาที่ใช้ในการเรียนรู้จากปัญหาจากผลการวิจัยข้างต้น วิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยว กลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชน หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถนำไปปรับใช้เป็นแนวทางการออกแบบกิจกรรมท่องเที่ยว การบริหารจัดการองค์การประเภทวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยว และการพัฒนาความสามารถในการทำงานของบุคลากรด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนได้ (เมทินี ทะนงกิจ และคณะ, 2561) รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างสร้างสรรค์ที่เหมาะสมสำหรับชุมชนบ้านหนองวิไล จังหวัดอุบลราชธานี ได้แก่ รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอาหารที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น ประกอบด้วยเมนูอาหารควา ได้แก่ เมนูน้ำพริกปลายอน และเมนูข้าวผัดน้ำผัก ส่วนเมนูอาหารหวาน ได้แก่ พุดดิ้งมะพร้าวอ่อน โดยได้จัดรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอาหารในทุกเย็นวันเสาร์ในบริเวณถนนคนเดินของชุมชน เพื่อส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ในการมีส่วนร่วมการลงมือทำอาหารร่วมกับตัวแทนของชุมชนและนำอาหารที่ทำจากฝีมือของตนเองไปรับประทานได้อย่างภาคภูมิใจ เนื่องจากว่า คุณค่าของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ถือเป็นเครื่องมือหนึ่งที่สำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยมุ่งเน้นการสร้างคุณค่าบนพื้นฐานอัตลักษณ์ความเป็นไทย วิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ ได้ต่อยอดความคิดสร้างสรรค์โดยผ่านกิจกรรมท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสกับประสบการณ์ใหม่ที่ไม่เหมือนเดิม จากการลงมือทำกิจกรรมร่วมกับชุมชน เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้เอกลักษณ์ท้องถิ่นและเข้าถึงความรู้สึกที่มีต่อชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดของ Vungsai, C. การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จะช่วยสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและทำให้คนในชุมชนเชื่อมั่นในตนเอง มากยิ่งขึ้น ถือเป็นกุญแจสำคัญในการสร้างการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่แท้จริง ดังนั้น หากจะพูดถึง “เสาหลักของ การท่องเที่ยวเชิงอาหาร” (Vungsai, C., 2017) ที่แต่ละชุมชนควรหยิบมาบอกเล่าเพื่อทำให้การท่องเที่ยวเชิงอาหารในชุมชนมีความน่าสนใจ ดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ ได้แก่ 1) Farming System เริ่มต้นจากแหล่งกำเนิดอาหาร แปลงผัก สวนผลไม้ ไร่ สวน หรือท้องนา ในแนวทางเกษตรปลอดภัย สร้างความตระหนักถึงความสำคัญของอาหารต่อสุขภาพและการกินดีมีสุข 2) Story of Food คุณค่าของเรื่องราวเบื้องหลังที่ทำให้คุณค่าของอาหารแต่ละจานโดดเด่นและเป็นที่จดจำ อาหารหนึ่งจานรวบรวมเรื่องราวมรดกภูมิปัญญา ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมการกิน วิธีการนำเสนออาหาร ล้วนแต่เป็นการสร้างสรรค์ความดีทำให้เกิดการลิ้มรสอาหาร อาหารจึงเป็นมากกว่าอาหารเสมอ 3) Creative Industries อุตสาหกรรมที่ใช้ความคิดสร้างสรรค์เป็นทุนมีส่วนเข้ามาเกี่ยวข้องกับอาหารได้ทั้งสิ้น เพราะการนำเสนออาหารเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ที่สะท้อนวิถีชีวิต รสนิยม และทิศทางของอาหารตามยุคสมัย นับตั้งแต่ภาชนะที่ใส่อาหาร ไปจนถึงนวัตกรรมด้านอาหาร รางวัลด้านอาหาร ดนตรี การแสดง วรรณกรรม ที่ล้วนสามารถทำให้อรรถรสของอาหารเป็นได้มากกว่าอิมท้อง แต่สร้างสรรค์ให้อิมสมอง อิมตา และอิมใจ และ 4) Sustainable Tourism ผลักดันการพัฒนาอย่างยั่งยืนบนฐานของการท่องเที่ยว อนุรักษ์ ส่งเสริมเรื่องราวท้องถิ่น ส่งเสริมการใช้วัตถุดิบท้องถิ่น เพื่อสร้างโอกาสให้เกิดความคงอยู่ของความหลากหลายทางชีวภาพ การจัดการเศษอาหารเหลือทิ้ง คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม การปกป้องมรดกทางอาหารของท้องถิ่น ให้อาหารเป็นสัญลักษณ์ของพื้นที่ เปิดประสบการณ์ท่องเที่ยวอย่างลึกซึ้งและยั่งยืนแก่ผู้มาเยือน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ UNESCO ที่ได้กำหนดนิยามของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ไว้ว่า “การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ คือ การเดินทางที่มุ่งไปสู่ความผูกพันและประสบการณ์จริงแท้ที่เกิดจากการเข้าไปมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ศิลปะ มรดกทางวัฒนธรรม หรือคุณลักษณะพิเศษของพื้นที่นั้น และนำมาซึ่งความเชื่อมโยงกับผู้คนซึ่งอาศัยอยู่ในพื้นที่และเป็นผู้รังสรรค์ วัฒนธรรมที่มีชีวิตนั้น” (UNESCO, 2006) และสอดคล้องกับแนวคิดของ Richards, G. ที่ชี้ให้เห็นว่า การท่องเที่ยว

เชิงสร้างสรรค์แม้จะเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในภาพรวม ในปัจจุบันนักท่องเที่ยวจำนวนมากหันไปให้ความสนใจกับการท่องเที่ยว ภาพลักษณ์ อัตลักษณ์ วิถีชีวิต บรรยากาศ เรื่องเล่า และการสร้างสรรค์ นอกจากนี้ ความสนใจเดิมที่นักท่องเที่ยวมักให้ความสำคัญกับคุณค่าของวัฒนธรรมชนชั้นสูงก็ปรับเปลี่ยนมาให้ความสนใจกับวิถีชีวิตสามัญเพิ่มมากขึ้น เช่น ร้านอาหารพื้นถิ่น ตลาด บ้านเรือน วิถีชีวิตชุมชนที่จะทำให้นักท่องเที่ยวได้พบและมีส่วนร่วมในชีวิตจริงของผู้คนจากเดิมที่เคยเป็นแต่ผู้ชม ทำให้สอดคล้องกับทิศทางใหม่ของการท่องเที่ยวในปัจจุบันและในขณะเดียวกันถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในลักษณะทางวัฒนธรรมของเมืองที่ได้ไปเยี่ยมเยือน ซึ่ง (Richards, G., 2011) อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับตัวแทนของชุมชนบ้านหนองวิลในการพัฒนาการเป็นผู้ประกอบการอาหารของชุมชนที่ดี โดยควรที่จะต้องมีทักษะการทำอาหาร ความคิดสร้างสรรค์ การบริหารจัดการ ความละเอียดรอบคอบและความแม่นยำ การทำงานภายใต้ความกดดัน และความรู้ด้านโภชนาการและความปลอดภัยทางอาหาร

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ สรุปได้ว่า ศักยภาพทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองวิล ข้อมูลทั่วไป ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุ 21 - 30 ปี การศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี มีอาชีพ เช่น เป็นแม่บ้าน เกษตรกร สมรสแล้ว มีองค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 ด้านได้แก่ ทรัพยากรการท่องเที่ยว องค์กรชุมชนและการมีส่วนร่วม การบริหารจัดการ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ยกเว้น ด้านองค์กรชุมชนและการมีส่วนร่วมของชุมชน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง การพัฒนากระบวนการสร้างองค์ความรู้เรื่องการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้กับชุมชนบ้านหนองวิล ได้ใช้กระบวนการอย่างมีส่วนร่วมกับตัวแทนของชุมชน ได้แก่ กระบวนการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ กระบวนการศึกษาดูงาน ณ ชุมชนต้นแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และกระบวนการทดลองจัดทำรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของตนเอง ตลอดจนกระบวนการสรุปบทเรียนจนได้รูปแบบการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของตนเอง และผลการวิจัยในประเด็นศักยภาพทางการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองวิลอยู่ในระดับปานกลาง โดยชุมชนยังขาดองค์การหลักที่ทำหน้าที่จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์โดยเฉพาะ ดังนั้น การได้รับการมอบหมายจากคณะกรรมการหมู่บ้านให้กลุ่มบ้านพักโฮมลอร์ดและบ้านพักโฮมสเตย์ของชุมชน ได้ทำหน้าที่นี้จึงนับว่าเหมาะสม รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างสร้างสรรค์ที่เหมาะสมสำหรับชุมชนบ้านหนองวิล ได้แก่ รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอาหารที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น ประกอบด้วย เมนูอาหารคาว ได้แก่ เมนูน้ำพริกปลายอน และเมนูข้าวผัดน้ำผัก ส่วนเมนูอาหารหวาน ได้แก่ พุดดิ้งมะพร้าวอ่อน โดยได้จัดรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอาหารในทุกเย็นวันเสาร์ในบริเวณถนนคนเดินของชุมชน เพื่อส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ในการมีส่วนร่วมการลงมือทำอาหารร่วมกับตัวแทนของชุมชนและนำอาหารที่ทำจากฝีมือของตนเองไปรับประทานได้อย่างภาคภูมิใจ โดยมีข้อเสนอแนะ 3 ประการ ดังนี้ 1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย องค์กรบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ควรลงพื้นที่โดยร่วมมือกับเทศบาลตำบลเขมราฐในการพัฒนาและยกระดับกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และแนวทางการท่องเที่ยวเชิงอาหาร 2) ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ ควรนำแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่ให้อำนาจชุมชน ภูมิปัญญา วัฒนธรรม วิถีชีวิตท้องถิ่น มาสร้างสรรค์คุณค่า ดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาสร้างความผูกพันกับชุมชน เรียนรู้วัฒนธรรมอาหารอย่างลึกซึ้ง การได้กินอาหารตามวิถีถิ่นนับเป็นเสน่ห์ของนักท่องเที่ยวยุคใหม่ที่นิยมแชร์ประสบการณ์ผ่านโซเชียลมีเดีย “วิถีเข้าใจกิน เข้าใจถิ่น” จึงได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก และ 3) ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ควรพัฒนากระบวนการสร้างองค์ความรู้ให้กับชุมชนในด้านอื่นๆ ที่สามารถนำไปเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้มีความสอดคล้องกับบริบทชุมชนท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

- เมทินี ทะนงกิจ และคณะ. (2561). ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวบ้านน้ำเขียว. วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ, 14(1), 77-78.
- กรรณิการ์ เชื้อสระคู. (10 พฤศจิกายน 2567). ลักษณะการปรุงอาหารพื้นถิ่นของชุมชนบ้านหนองวิล. (ปริวรรตสมนึก, ผู้สัมภาษณ์)
- กุลวดี ละม้ายเงิน และคณะ. (2564). การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองรองชุมชนชะจอม ตำบลนาโพธิ์กลาง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 12(1), 77-88.
- คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ. (2566). แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566 -2570). กรุงเทพมหานคร: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- นิติพงศ์ เรืองฐานุศักดิ์. (7 กันยายน 25267). ความคิดเห็นต่อการทดลองจัดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนบ้านหนองวิล. (ปริวรรต สมนึก, ผู้สัมภาษณ์)
- ปณิตา ทองมี. (15 ธันวาคม 2567). ความคิดเห็นต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนบ้านหนองวิล. (ปริวรรต สมนึก, ผู้สัมภาษณ์)
- พจนา สวนศรี. (2564). คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน. กรุงเทพมหานคร: โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ.
- วรพงศ์ ผูกภู. (2562). ปรัชญาแห่งการท่องเที่ยวโดยชุมชน. เรียกใช้เมื่อ 23 เมษายน 2567 จาก <https://www.randdcreation.com/content/5112/ปรัชญาแห่งการท่องเที่ยวโดยชุมชน>
- วารยาภา มิ่งศิริธรรม และรวีวรรณ โปรรุ่งโรจน์. (2564). รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม. วารสารการวิจัยการบริหารการพัฒนา, 11(1), 38-49.
- ศันัญชล สุ่มสมบูรณ์. (2562). ใครอยากเห็นบ้านเมืองสะอาดไปที่เขมราฐนะ. เรียกใช้เมื่อ 23 เมษายน 2567 จาก <https://www.kkh.go.th/wp-content/uploads/2024/08/PCT-thaland-2567-เล่มเนื้อหา-30-08-67-12.00.pdf>
- ศรีศักดิ์ พิกุลแก้ว. (2556). สารคดี “บรรลุมหามรรคา,” ใน สุขคติท่องเที่ยวชุมชนเพื่อการเรียนรู้เขมราฐ. Healthy Planet, หน้า 10-26.
- สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดอุบลราชธานี. (2567). รายงานสถิตินักท่องเที่ยวของจังหวัดอุบลราชธานี ประจำปี 2567. อุบลราชธานี: สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดอุบลราชธานี.
- สุดถนอม ตันเจริญ. (2561). การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนบางขันแตก จังหวัดสมุทรสงคราม. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, 8(2), 32-44.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2563). วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Best, J. (2016). Research in Education. Noida: Pearson India.
- Cronbach, L. J. (1990). Essentials of psychological testing.(5th ed.). New York: Harper Collins.
- Richards, G. (2011). Creativity and Tourism: The State of the art. Annals of tourism research, 38(4), 1225-1253.
- UNESCO. (2006). Towards Sustainable Strategies for Creative Tourism: discussion report of the planning meeting for the 2008 International Conference on Creative Tourism. New York: Unesco Digital Library.

Vungsai, C. (2017). Food Will Keep Us Alive. Retrieved April 15, 2024, from <http://www.tatreviewmagazine.com>

Yamane, T. (1976). *Statistics: An Introductory Analysis*. (3rd ed.). New York: Harper and Row Publications.